

SENSORVEILEDNING
(løsningsmomenter)

TIL

EKSAMEN I REVISJON
20 sp

torsdag 19. mai 2016
kl. 09.00 – 15.00

i henhold til Forskrift om rammeplan for bachelor i regnskap og revisjon 27.6.12/15.7.13
og nasjonale retningslinjer fra Universitets- og høyskolerådet
som følger av § 4 i denne

Evt. spørsmål og kommentarer kan rettes til:

Tonny Stenheim – tonny.stenheim@bi.no

Geir Haaland – geir.haaland@uia.no

OPPGAVE 1 (ca. 20 %)

Spørsmål a)

Redegjør for hva slags betydning ledelsens ansvar får for revisors oppgaver og plikter.

Spørsmål b)

Redegjør for revisors ansvar for kvaliteten på den revisjonspliktiges interne kontroll.

Spørsmål a)

En god besvarelse vil antagelig ta utgangspunkt i at det er ledelsen som har det juridiske ansvaret for utarbeidelsen av regnskapet, som revisor i neste omgang skal uttrykke sin mening om. Dette understrekes både i ISA 200, ISA 700 og i en rekke mellomliggende revisjonsstandarder, og framgår også av aksjelovens reguleringer.

I forhold til revisors oppgaver og plikter betyr dette at revisor forholder seg til riktigheten av regnskapspostene som eksplisitte og/eller implisitte uttalelser fra ledelsen inkorporert i årsregnskapet i form av påstander om disse, kfr. ISA 315 pkt. 4, som revisor så benytter for å vurdere forskjellige typer *mulig* feilinformasjon som kan forekomme.

Sagt med andre ord, blir revisors oppgave å bekrefte eller avkrefte *ledelsens* informasjon i årsregnskapet gjennom innhenting av hensiktsmessige og tilstrekkelige bevis for at regnskapspostene er uten vesentlige feil.

En felles rolle og ansvarsforståelse av ledelse og revisor, presisert i oppdragsavtalen i tråd med ISA 210, samt god kommunikasjon, presisert i ISA 260 og 265, er derfor helt avgjørende for en effektiv revisjon.

Det forutsettes at en god besvarelse inneholder og understeker disse elementene.

Spørsmål b)

Revisor tar primært hensyn til de rapporterings- og etterlevelsesrelaterte sidene av en god intern kontroll etablert av ledelsen for å oppnå fastsatte mål, herunder god regnskapsrapportering. Foretakets driftsrelaterte interne kontroll, vil revisor normalt ikke tillegge vekt i sin revisjon, i den grad disse ikke gir effektive revisjonsbevis.

Ledelsens ansvar for foretakets interne kontroll understrekes både i ISA 200 og ISA 700. Revisor har følgelig ikke ansvar for kvaliteten på selskapets interne kontroll utover å påse at den ikke innehar svakheter som gir mangler ved plikten til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon, mangler knyttet til formuesforvaltningen eller misligheter og feil som kan medføre feilinformasjon i regnskapet. I nevnte tilfeller skal forholdene iht. revisorlovens § 5-2 tredje ledd nr. 1-3 rapporteres til den revisjonspliktiges ledelse og kan også få konsekvenser for revisjonsberetningen.

Det forutsettes at en god besvarelse får fram ansvarsforholdene langs disse linjene.

OPPGAVE 2 (ca. 25 %)

Spørsmål a)

Hva er de viktigste påstandene du skal bekrefte når det gjelder lagerområdet?

Spørsmål b)

Vurder hver av de foreslåtte revisjonshandlingene opp mot disse påstandene. Er de tilstrekkelige for å kunne bekrefte at balanseposten varelager er uten vesentlige feil, eller vil det være behov for å gjennomføre ytterligere handlinger?

Spørsmål a)

Relevante henvisninger for påstandene som skal bekreftes er *ISA 315* pkt. A124b) - *Påstander om kontosaldoer ved regnskapsperiodens slutt* og pkt. A124c) - *Påstander om presentasjon og innhold*

- *Eksistens*: Balanseført varebeholdning eksisterer
- *Rettighet*: Balanseført varebeholdning er enhetens eiendom
- *Fullstendighet*: Varebeholdningen omfatter alle varer enheten har eiendomsrett til på balansetidspunktet
- *Verdsettelse*: Varebeholdningen er balanseført i regnskapet til riktig verdi
- *Presentasjon og innhold*: All økonomisk informasjon om varebeholdningen er rettvise presentert med korrekt beløp i årsregnskapet med tilleggsopplysninger.

Spørsmål b)

En god kandidat vil ved vurdering av de foreslåtte handlingene opp mot påstandene, også se disse i sammenheng med de krav som framkommer av ISA 501 pkt. 4 med veiledningspunkter, samt krav i ISA 520 til analytiske handlinger iht. pkt. 5 med veiledning.

1. Analyser omløpshastigheter for varelageret totalt og for produktgrupper, og sammenlign med tidligere år. *Alle, men på et overordnet nivå.*
2. Foreta bruttofortjenesteanalyse og sammenlign med tidligere år og budsjett. *Alle, men på et overordnet nivå.*
3. Kontroller et utvalg innlagte priser i lagersystemet mot prislister/fakturaer fra leverandører. *Verdsettelse.*

4. Foreta observasjon av den fysiske tellingen og påse at den følger fastlagt instruks. Påse at eventuell tilgang og avgang av varer under tellingen holdes atskilt fra øvrige varer. *Eksistens og fullstendighet.*
5. Foreta kontrolltelling ved å ta stikkprøver av fysisk lager og kontroller mot tellelister. Følg opp eventuelle store avvik. *Fullstendighet.*
6. Kontroller at alle tellelistene er til stede og at de er signert. *Fullstendighet.*
7. Drøft behovet for en eventuell ukuransnedskrivning med ledelsen. *Verdsettelse.*
8. Gjennomgå utkast til regnskap og påse at alle kontoer knyttet til varer er riktig klassifisert som varer under omløpsmidler, og at det er gitt nødvendige tilleggsopplysninger i note. *Presentasjon og innhold.*

Det er foreslått revisjonshandlinger rettet mot samtlige påstander, men de er ikke fullt ut tilstrekkelige og hensiktsmessige iht. revisjonsstandardene.

De analytiske handlingene under pkt. 1 og 2 er ikke iht. kravene mht. å definere forventninger og grense for akseptabelt avvik.

Det bør også være presisert at ledelsen bør ha gjort en egen ukuransvurdering vedr. vanskelig salgbare varer forut for diskusjonen med revisor (pkt.7)

Det mest kritiske punktet for øvrig her er at det ikke finnes noen substanshandlinger som fullgodt sikrer at opptellet varelager på tellelister tilsvare det som er bokført (eksistens); ved kontrollretning fra liste mot fysisk lager, slik;

Kontroll av tellelister (registrert) mot fysisk lager (reel eksistens).

Følgende sentrale substanshandlinger kan også være nevnt i tillegg:

- Kontroll av at lagersystemet blir korrekt oppdatert i samsvar med de signerte tellelistene.
- Kontroll av at bokføringsbilaget som skal oppdatere bokført verdi på konto for varelager bygger på riktig utskrift fra lagersystemet og at det har skjedd en korrekt nedjustering av lagerverdien basert på de manuelt innlagte salgsprisene om aktuelt
- Kontrolltelling av spesielt verdifulle produkter i tillegg til et tilfeldig utvalg.
- Registrering av opplagte/mulig ukurans for senere oppfølging.
- Inkluder en bekreftelse mht. eiendomsrett til varelageret i fullstendighetserklæringen.

Spørsmål c)

Vil du ha noen innvendinger til at selskapet foretar varetellingen den 30. november i stedet for per årsskiftet?

Spørsmål d)

Angi hvilke endringer av dette eventuelt vil medføre for den planen som nå er utarbeidet for revisjon av varelageret.

Spørsmål c)

Det bør være vist til *forskrift om bokføring* § 6-1 som tillater at vareopptelling kan foretas på et annet tidspunkt enn 31.12. forutsatt at enheten har et betryggende lagersystem og at tilgang og avgang fram til årsavslutningen lar seg dokumentere på en tilfredsstillende måte.

Opplysningene gitt i oppgaven om tidligere, riktignok ikke-beløpsmessige vesentlige feil, er neppe grunn nok til å ha innvendinger mot en tidligere varetelling.

Spørsmål d)

Konsekvenser for planleggingen av revisjonen (jf. ISA 501 pkt. 5.) som kommer i tillegg til revisjonshandlingene nevnt under spørsmål b):

- Være til stede ved tellingen 30. november og for øvrig utføre de samme kontrollene som opprinnelig planlagt
- Sjekke at bruttofortjenesten for desember ikke avviker vesentlig fra resten av året
- Kontrollere et utvalg av tilganger og avganger registrert i lagersystemet i desember mot underliggende dokumentasjon
- Kontrollere tidsavgrensningen per 31.12. – solgte varer t.o.m. 31.12. er registrert ut av lager og mottatte varer på samme tidspunkt er registrert inn på lager

OPPGAVE 3 (ca. 10 %)**Spørsmål**

Redegjør for utvelgesmetodene systematisk og usystematisk utvelgelse og hva som karakteriserer disse metodene.

En god besvarelse forventes å fokusere både på representativitet og likheter og forskjeller mellom metodene ut fra følgende momenter:

Grunnen til at revisor bare reviderer deler av grunnlagsmaterialet er for på en måleffektiv måte å bekrefte at årsregnskapet er uten vesentlige feil. Det utvalgte materialet bør da være så hensiktsmessig og tilstrekkelig som mulig, dvs. representativt også for den delen som ikke granskes direkte.

Utvelgelsesmetodene systematisk og usystematisk utvelgelse er begge beskrevet i ISA 530 «Stikkprøver i revisjon» og er aksepterte utvelgelsesmetoder for å sikre tilfredsstillende representativitet.

Ved *systematisk* (også benevnt strukturert) utvelgelse divideres antallet utvalgsenheter i populasjonen (grunnlagsmaterialet) med utvalgsstørrelsen for å fastsette et fast intervall mellom utvalgsenheter. Deretter fastsettes et tilfeldig startpunkt for første utvelgelse hvoretter de øvrige utvalgsenheter velges ut med dette utvalgsintervallet, f.eks. hver 55 enhet.

Ved *usystematisk* (også benevnt ustrukturert eller skjønnsmessig) utvelgelse følger revisor ikke en systematisk/strukturert teknikk ved utvelgelsen, men prøver likevel etter beste skjønn å velge utvalgsenheter tilfeldig.

Antallet utvalgsenheter er selvsagt likt uavhengig av valg av metode, men *usystematisk utvelgelse er ikke egnet ved bruk av statistiske stikkprøvemethoder*, hvor utfallene analyseres og konkluderes på ved hjelp av statistiske metodeverktøy og tabeller.

OPPGAVE 4 (ca. 15 %)

Spørsmål

Redegjør for bakgrunnen for lovkravet om at valgt revisor skal vær uavhengig av selskapet som revideres og redegjør også kortfattet for hvordan kravet er regulert i lovgivningen.

En god besvarelse forventes å redegjøre for lovbestemmelsene og ut fra følgende momenter:

Revisors uavhengige stilling er så fundamentalt for profesjonen at den er gitt et eget kapittel i revisorloven, og av overskriften i kapittel 4 framgår at uavhengigheten henger nøye sammen med revisors evne til å være objektiv og etterleve en høy etisk standard.

Bakgrunnen for lovkravet er revisors rolle som allmenhetens tillitsperson, kfr. revisorloven § 1-2, som viser til at revisor skal utøve sin virksomhet med integritet, objektivitet og aktsomhet, nettopp for å skape tillit til de regnskapsopplysningene mv. som revisor er satt til å bekrefte at er uten vesentlige feil.

Dersom interessentene ikke kunne stole på revisors uavhengige stilling til den virksomheten som skal kontrolleres, ville heller ikke revisors bekreftelser vært tilstrekkelig tillitsvekkende.

Lovgiver har valgt å regulere revisors uavhengige stilling ved først å angi en generell og dels subjektiv hovedregel, som utelukker en direkte eller indirekte tilknytning til den revisjonspliktige eller andre særlige forhold som «er egnet til å svekke tilliten til revisor» (jf. revisorloven § 4-1 første ledd) og deretter oppstille noen objektive kriterier for uavhengighet i samme paragrafs annet ledd og videre i §§ 4-2 til 4-7, som utelukker valg som revisor, selv om den faktiske uavhengigheten skulle være til stede.

I praksis vurderer derfor revisor sin egen rolle først ut fra de objektive og absolutte uavhengighetskriteriene, for deretter å utvide vurderingen til om revisor likevel reelt (ut fra egen oppfatning) eller tilsynelatende (ut fra omverdenens oppfatning) ikke er eller oppfattes uavhengig.

OPPGAVE 5 (ca. 10 %)

Spørsmål

Drøft mulige årsaker til at etterlevelse av revisjonsstandardene ikke nødvendigvis sikrer at revisor oppdager misligheter som følge av uredelig regnskapsrapportering.

Oppgaven omhandler og tester forståelsen av en revisjons iboende begrensninger og formuleringen «betryggende, men ikke absolutt sikkerhet» som beskrevet i ISA 200 pkt. 5 med veiledningspunkter A28 – 52, samt innarbeidet i øvrige revisjonsstandarder.

Revisors oppgave er å oppnå betryggende sikkerhet for at regnskapet ikke inneholder vesentlige feil og mangler. Ledelsen kan i visse tilfeller ha manipulert regnskapsinformasjonen, og det kan forekomme at revisor ikke avdekker dette selv om revisjonsarbeidet er gjennomført i henhold til revisjonsstandardene.

Et sentralt moment er de iboende begrensninger som finnes i selve revisjonen som at revisor nytter utvalgsbaserte kontroller, at det foreligger iboende begrensninger i regnskaps- og kontrollsystemet, at revisjonsbevis er mer underbyggende enn absolutte og at revisjonen baserer seg på skjønn ved bevisinnhenting og bevisvurdering.

Den iboende begrensningen er spesielt stor mht. misligheter og har blant annet sammenheng med at misligheter kan omfatte planlagte opplegg for å holde dem skjult for revisor og andre. Videre er risikoen for at revisor ikke avdekker vesentlig feilinformasjon som skyldes misligheter begått av ledelsen, større enn misligheter begått av ansatte hvilket skyldes at ledelsen, på grunn av sin posisjon i selskapet, gjerne er i stand til å manipulere regnskapet slik at det gir et uriktig bilde av selskapets økonomiske stilling og utvikling. Det er høyere risiko for at feilinformasjon som skyldes misligheter ikke avdekkes, enn at feilinformasjon som skyldes feil ikke avdekkes.

OPPGAVE 6 (ca. 20 %)

Spørsmål

- a) Redegjør for hvordan du tar hensyn til denne type forhold i revisjonen og hvilke konsekvenser dette kan ha for revisjonsberetningen? Pek på ulike typetilfeller av revisjonsberetninger. Ta egne forutsetninger hvis nødvendig.

Den aktuelle problemstillingen dreier seg en betinget forpliktelse, regulert i regnskapsstandardene NRS 3 *Hendelser etter balansedagen* og 13 *Usikre forpliktelser og betingede eiendeler*. Relevant revisjonsstandard er ISA 560 *Hendelser etter balansedagen*.

Sentralt for den regnskapsmessige behandlingen er om det foreligger sannsynlighetsovervekt for oppgjør (mer sannsynlig enn ikke) og om beløpet kan måles pålitelig. Vurdering av sannsynlighet er vanskelig da rettssystemet vil ta stilling til ansvar.

Revisor har plikt til å innhente revisjonsbevis og egnede revisjonshandlinger kan være forespørsler og intervjuer med ledelse og jurister, innhenting av advokatbrev mv.

I forbindelse med utarbeidelse av revisjonsberetningen må revisor vurdere om det skal tas inn en presisering (hvis forholdet er korrekt rapportert, men det er av en slik betydning at revisor vil henlede oppmerksomheten til regnskapsbrukerne til dette forholdet jf. ISA 706) eller om det skal formuleres en avvikende konklusjon. Presisering vil derimot være nødvendig hvis forholdet har betydning for vurderingen av fortsatt drift-forutsetningen.

Det er to ulike typetilfeller av avvikende konklusjon som kan være aktuelle her (jf. ISA 705). Det ene er hvis revisor er uenig i hvordan dette er behandlet regnskapsmessig (forbehold hvis vesentlig feil eller negativ konklusjon hvis vesentlig og gjennomgripende feil). Det andre er hvis revisor ikke evner å hente inn tilstrekkelig revisjonsbevis (forbehold hvis vesentlig eller kan ikke uttale seg hvis vesentlig og gjennomgripende).

Spørsmål

- b) Redegjør for hvordan du tar hensyn til denne type forhold i revisjonen og hvilke konsekvenser dette kan ha for revisjonsberetningen? Pek på ulike typetilfeller av revisjonsberetninger. Ta egne forutsetninger hvis nødvendig.

Dette dreier seg om hendelse etter balansedagen. Hvis årsregnskapet justeres for dette, trenger ikke revisor ta inn noen presisering i revisjonsberetningen, med mindre dette forholdet har konsekvens for vurderingen av fortsatt drift-forutsetningen. ISA 570 gir her veiledning for behandling av fortsatt drift-problematikken og ISA 700, 705 og 706 gir veiledning for behandling i revisjonsberetningen.